

HALLINTOKUNNILLE

TALOUSARVION 2022 JA TALOUS- SUUNNITELMAN 2022 - 2024 LAADINTA

Keväällä 2020 alkanut koronapandemia vaikutti kuntien tulo- ja menopohjaan monin tavoin: Maksutuottojen kehitys heikkeni ja sosiaali- ja terveydenhuoltomenot kasvoivat. Toisaalta saatiin myös säästöjä aikaiseksi. Vaikka kriisi vaikutti verotuloihin heikentävästi, verotulot kehittivät vuonna 2020 myönteisesti kaikissa kuntakokoryhmissä. Tämä johtui muun muassa kuntien yhteisöveron jako-osuuden korotuksesta. Koronapandemia toi kuntatalouteen myös säästöjä esim. vähentyneissä matkustus- ja koulutuskorvauksissa.

Koronakriisin vaikutukset kansantalouteen ovat jääneet pienemmiksi kuin keväällä 2020 pelättiin. Valtio otti kriisin vaikutuksia kannettavakseen ja osoitti kuntataloudelle mittavia tukia peruspalveluiden saatavuuden turvaamiseksi ja kuntien taloudellisen toimeliaisuuden tukemiseksi.

Kuntatalouden toimintamenojen kasvun arvioidaan hidastuvan vuonna 2022, kun koronapandemian hoitoon vaadittavat lisäpanostukset vähenevät. Kuluvalta vuodelta siirtynee kuitenkin tulevalle vuodelle hoito- ja palveluvelkaa, jonka mittaluokkaa on vaikea arvioida.

Vuonna 2022 kuntien verotulojen kasvu hidastuu runsaaseen prosenttiin, kun yhteisöveron jako-osuuden määräaikainen korotus päättyy. Valtionosuudet kasvavat hiukan yli 5 prosenttia muun muassa hallitusohjelman mukaisten tehtävälaajennusten, valtionosuuden tason korotuksen ja indeksikorotuksen vuoksi. Edellä kuvatuilla oletuksilla kuntatalous muodostuu vuonna 2022 lievästi positiiviseksi.

Vuonna 2023 sote-uudistuksen seurauksena kuntien toiminnan kustannukset vähenevät ja käyttötalousmenoista siirtyy noin puolet hyvinvointialueille. Kuntien valtionosuuksia, veromenetysten korvauksia ja verotuloja vähennetään koko maan tasolla siirtyviä kustannuksia vastaaviksi. Soteuudistuksen vaikutus kuntien verotuloihin ei näy täysimääräisesti vielä vuonna 2023, koska tuolloin kunnille kertyy vielä korkeamman veroprosentin ja jako-osuuden kunnallis- ja yhteisöverotuloja.

(Kuntatalousohjelma, kevät 2021)

Vesannon kunnan syksyllä 2020 päätettyä talouden tasapainotusohjelmaa on noudatettu sovitusti.

Toimintatuotot ovat toteutuneet pääsääntöisesti talousarvion mukaisesti. Alkuvuodesta tulot kertyvät epätasaisesti ja tasaantuvat sitten loppuvuodesta. Osa tuloista jää edelleen saamatta koronapandemian vuoksi. Toimintamenot ovat puolivuotiskaudella ylittyneet perusturvan hankalan hoitajatilanteen vuoksi sekä hallintopalveluissa lukuisten kalliiden ohjelmistopäivitysten takia. Menoja lisäävät lisäksi koronapandemiasta aiheutuneet menot. Henkilöstökulujen kohdalla sopimuskausi 1.4.2020-28.2.2022 lisäsi/lisää kuluja 23 kuukauden sopimuskaudella 3,04 prosenttia. Terveystalouden menot ovat lisääntymässä. Kiireettömän hoidon lykkäys näkyi kulujen kohdistamisessa koronan hoitoon ja tulee tulevina vuosina näkymään kulujen lisääntymisenä erikoissairaanhoidossa.

Tarkastuslautakunta toteaa tarkastuskertomuksessaan vuodelta 2020, että huolimatta Vesannon kunnan hyvästä tilinpäätöksestä (771.575,53 ylijäämää) Vesannon kunnan ja kuntakonsernin kriisikuntakriteereistä osa täyttyy. Tulevina vuosinakin talous on siis pidettävä tasapainossa. Toimintoja ja rakenteita tarkastellaan jatkuvasti.

1. TALOUSARVIO

Talousarvio jakautuu toiminnallisesti käyttötalous- ja investointiosaan ja talouden näkökulmasta tuloslaskelma- ja rahoitusosaan.

Kuntaliitto on vuonna 2016 julkaissut uuden **Talousarviosuosituksen kunnille ja kuntayhtymille**, joka on voimassa toistaiseksi. Ko. suositus on jaettu hallintokuntiin aiemmin ja sen voi tulostaa myös Kuntaliiton sivuilta.

1.1. Käyttötalousosa

Käyttötalousosassa esitetään juoksevasta toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot. Siinä määrärahat, tuloarviot, tulostavoitteet ja toiminnan muutokset sekä tulostavoitteet esitetään tulosalueittain. Tulostavoitteiden tulisi selvästi mitata tehtävien tuloksellisuutta ja mittareita tulisi olla riittävästi kattavan kuvan saamiseksi toiminnasta. Tulosalueelle talousarviossa hyväksytään määräraha, tuloarvio sekä esitetään niiden erotus. Käyttötalouden valtionosuuksia ei sisällytetä tulosalueen tuloihin. Ne käsitellään tuloslaskelmassa. Euromääräisten määrärahojen ja tuloarvioiden lisäksi käyttötalousosassa esitetään toiminnalliset ja mitattavat tai muutoin luettavasti arvioitavat **tavoitteet**. Talousarvion toiminnallisten tavoitteiden pohjana tulee olla voimassa oleva kuntastrategia. Tavoitteet esitetään suoritamäärinä, tunnus-lukuina tai selvittämällä muulla tavoin, mitä myönnettävällä määrärahalla tulisi saada aikaan: **esitetään määrätavoitteet, laatutavoitteet ja taloudellisuustavoitteet**. Tavoitteet on esitettävä niin, että niiden toteutumista voi kohtuullisen helposti seurata.

Suunnitelmapoistot ja vyörytyserät lasketaan taloustoimistossa, joten hallintokuntien ei tarvitse niitä esittää. Hallintokuntien väliset sisäisiä eriä koskevat tiedot vuodelle 2022 toimitetaan taloustoimistoon 17.9.2021 mennessä, jonka jälkeen ne viedään keskitetysti taloussuunnitteluohjelmaan.

Käyttötalousosa sitoo hallintokuntia sitovuustasolla (osasto 3 eli tulosalue) **toimintamenot/toimintatuotot yhteensä tasolla valtuustoon nähden**. Karkea käyttösuunnitelma tehdään talousarvion yhteydessä. Näin talousarvioon kirjattavat menot ovat jo tarkasti mietittyjä. Käyttösuunnitelmilla toimielimet jakavat määrärahat ja tuloarviot tulosyksiköille (käyttötalousosa) ja kohteille (investointiosa) osamäärärahoiksi sekä asettavat tarkennetut tavoitteet. Tarkka käyttösuunnitelma tavoitteineen on lautakuntien päätettävissä vuoden 2022 alkupuolella.

1.2. Investointiosa

Investointiosassa esitetään määrärahat kunnan käyttöomaisuushankintoihin. Investointiosassa esitetään toimielimille määrärahat ja tuloarviot hankkeittain tai hankeryhmittäin. Hankkeen tuloissa esitetään myös hankkeeseen saatava valtionosuus. Investointiosassa tulee myös selvittää ja **tehdä liitteeksi selkeä laskelma hankkeen vaikutuksista käyttötalouteen**. Hankkeen osalta talousarviossa esitetään talousarviovuoden määräraha, arvioitu tulomäärä sekä niiden erotus. **Investoinneissa noudatetaan tarkkaa kokonaisharkintaa ja niissä huomioidaan kehittämistarpeet.**

Investointiosaan merkitään hankkeet, jotka ylittävät **10 000 euron aktivointirajan**. Alle 10 000 euron hankkeet (alv 0 %) merkitään siis käyttötalouksiksi.

Investointeja koskevat esitykset tulee toimittaa taloustoimistoon 17.9.2021 mennessä, jossa ne viedään taloussuunnitteluun ja käyttöomaisuuskirjanpitoon budjetointia ja poistojen laskentaa varten.

2. TALOUSSUUNNITELMA

Talousarvio on kytkettävä pitkäntähtäyksen taloussuunnitelmaan. Taloussuunnitelmavuosia on kaksi (2) talousarviovuoden lisäksi. Myös taloussuunnitelman tavoite- ja toteuttamisosan teksti on **ehdottomasti tarkastettava ja ajantasaistettava** hallintokunnissa sekä esitettävä kunnanhallitukselle vuosittain.

Kuntalain 110 §:n mukaisesti sitä, että kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan. Vesannon kunnanvaltuusto on hyväksynyt vuosille 2020-2023 talouden tasapainotusohjelman, joka sitoo hallintokuntia.

Vuodelle 2022 kunnanhallitus esittää, että talousarvio laaditaan + 0,5 % nousulla.

3. MÄÄRÄRAHOJEN JA TULOERIEN LASKEMISESTA

3.1. Henkilöstömenot

- *Palkkakustannukset;*
Vuodelle 2022 voimassa oleviin palkkoihin lisätään 2 prosenttia.
- *Työnantajan sosiaaliturvamaksut;*
Kuntien sairausvakuutusmaksu on 1,35 % ja työttömyysvakuutusmaksu keskimäärin 1,90 %
- *Eläkevakuutusmaksu;*
Kuntatyönantajan palkkaperusteisen maksun arvioidaan olevan vuonna 2022 17,20 %
- *Eläkemenoperusteinen maksu;*
Eläkemenoperusteinen maksun arvioidaan olevan vuonna 2022 3,2 %. Eläkemenoperusteinen maksu jaetaan hallintokunnille Kuntien Eläkevakuutukselta saatavan listan mukaisesti, josta tietoa saa kirjanpidosta.

Vuodesta 2019 palkkaperusteinen eläkemaksu on kokonaiseläkemaksu (20,4 %), joka sisältää työnantajan ja työntekijän eläkemaksun sekä uuden työkyvyttömyyseläkemaksun.

Työantajamaksuja arvioidaan vuonna 2022 olevan yhteensä 24 %.

Sosiaalikulujen lopulliset prosentit vahvistetaan loppuvuodesta 2021 tai alkuvuodesta 2022. Sosiaalikulujen laskennassa kannattaa hyödyntää taloussuunnitteluohjelmaa.

Talousarvion laadintaohjetta tehdessä on tiedossa, että terveydenhuollon kulut kasvavat vuonna 2022 noin 4 prosenttia!

3.2. Tavaroiden ja palvelujen ostot sekä investoinnit/arvonlisäverolaki

Käyttötalous- ja investointimäärärahoihin ei pääsääntöisesti (lukuun ottamatta vähennysrajoitusten alaisia sekä vähennys- ja palautusjärjestelmän ulkopuolisia toimintoja) tule sisällyttää arvonlisäveroa. Euroopan yhteisön rakennerahastoista osarahoitettavissa hankkeissa arvonlisävero on hyväksyttävä kustannus (tukikelpoinen meno), jos tuensaaja on maksanut veron ja se on jäänyt hänen lopulliseksi kustannukseksi (KHO 1998 T 825).

3.3. Valtionosuudet

Vuoden 2010 alusta toteutetun uudistuksen mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena ovat sosiaali- ja terveydenhuollon, esi- ja perusopetuksen ja yleisten kirjastojen laskennalliset kustannukset sekä asukaskohtaisen taiteen perusopetuksen ja kuntien yleisen kulttuuritoimen laskennallinen peruste, joiden yhteissummasta vähennetään kunnan omarahoitusosuus.

Edellä saatuun euromäärään lisätään yleinen osa ja erityisen harvan asutuksen, saaristokunnan sekä saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosat sekä valtionosuuteen tehtävät vähennykset ja lisäykset. Osana kunnan peruspalvelujen valtionosuutta otetaan huomioon myös laskennallisiin verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus sekä valtionosuusjärjestelmämuutoksen tasaus.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmään sisältyy kotikuntakorvaus oppilaan suorittaessa oppivelvollisuuttaan muussa kuin oman kotikuntansa perusopetuksessa. Kotikuntakorvauksia ei käsitellä kirjanpidossa valtionosuuksina vaan toimintakuluina ja -tuottoina.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksien määräytymisperusteet uudistuivat 1.1.2015 alkaen. Uudistus pohjautuu pitkälle entisille perusteille. Järjestelmää on yksinkertaistettu, määräytymisperusteita uusittu, vähennetty ja laskennallisuutta lisätty. Valtionosuuksiin on tullut merkittäviä leikkauksia, jotka perustuvat aiemmille kehyspäätöksille. Yhdessä valtionosuusperusteiden uudistamisen vaikutusten kanssa nämä johtavat valtionosuuden merkittävään vähenemiseen useiden kuntien kohdalla.

Valtiovarainministeriö on julkaissut 30.6.2021 taloussuunnittelun tueksi alustavat laskelmat vuoden 2022 valtionosuusrahoituksesta. Alustavien laskelmien mukaan Vesannon kunta saa valtionosuuksia 11,2 M€. Tämä on 2,06 M€ enemmän kuin vuoden 2021 ennusteessa (9 148 800 euroa).

3.4. Verotulot

Vesannon kunnan tuloveroprosentti on vuonna 2021 22 %. Vuoden 2022 veroprosentista päättää kunnanvaltuusto. Oheisesta taulukosta ilmenee Vesannon kunnan verotulokertymät sekä verojen muutosprosentit vuosille 2019-2024. Kaaviossa on esitetty graafisesti Vesannon verotulokertymät verolajeittain vuosina 2014-2024. Kokonaisverotulojen nousu suhteessa vuoteen 2020 on 16,7 %. Nousu seuraa valtuuston päättämää talouden tasapainotusta.

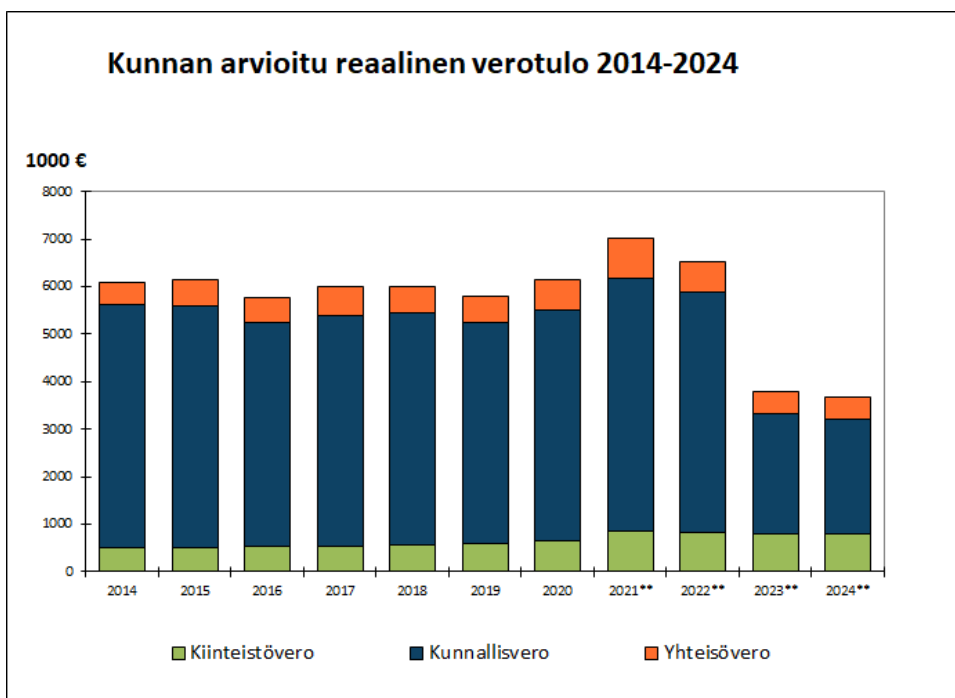
Vesanto

1 000 €

Yhteenveto						
TILIVUOSI	2019	2020	2021**	2022**	2023**	2024**
Verolaji						
Kunnallisvero	4 707	4 927	5 527	5 369	2 726	2 665
<i>Muutos %</i>	-4,3	4,7	12,2	-2,9	-49,2	-2,2
Yhteisövero	581	664	904	673	495	488
<i>Muutos %</i>	3,9	14,2	36,2	-25,6	-26,4	-1,4
Kiinteistövero	595	674	879	856	856	856
<i>Muutos %</i>	8,6	13,2	30,4	-2,6	0,0	0,0
VEROTULO KIRJATTAVA	5 883	6 265	7 310	6 899	4 078	4 010
<i>Muutos %</i>	-2,4	6,5	16,7	-5,6	-40,9	-1,7

Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu

Kuluttajahintaindeksi, 2000=100	122,6	122,9	124,7	126,2	127,9	129,7
<i>Kuluttajahintaindeksin muutos</i>	1,0	0,7	1,3	1,5	1,5	1,5
Peruspalvelujen hintaindeksi	130,5	131,4	134,0	136,2	138,5	140,9
<i>Peruspalv. hintaindeksin muutos</i>	2,1	1,7	2,3	2,1	2,2	2,2

3.5. Maksutulot

Maksuperusteet tulee valmistella hallintokunnissa ja tuoda valtuuston päätettäväksi lokakuun aikana ja uudet maksut tulee huomioida myös oikean suuruisina vuoden 2022 talousarvioesityksessä.

4. PIENHANKINTOJEN JA IRTAIMISTOHANKINTOJEN MERKITSEMINEN

Pien- ja irtaimistohankintoja koskevat määrärahat merkitään seuraavasti:

- a) Alle **10.000 euron** pienhankintameno kirjataan käyttötalousosan puolelle.
- b) Muut pien- ja irtaimistohankinnat merkitään investointiosan puolelle asianomaisen hallinnonalan menona.

Tässä yhteydessä pyydämme hallintokuntia osaltaan tarkistamaan, että pienirtaimistoluettelot ovat ajan tasalla, koska käyttötalousmäärärahoihin hankittu irtaimisto ei tule käyttöomaisuuskirjanpidon rekisteriin.

5. SISÄISET MENOT JA TULOT, SUMU-POISTOT, VYÖRYTYSERÄT

Käyttöomaisuuden poistoja ja keskushallinnon vyörytyseriä hallintokuntien ei tarvitse laskea, vaan ne lasketaan keskitetysti kirjanpidossa. Sisäiset menot ja tulot kuitenkin tulee laskea ja merkitä talousarvioehdotukseen ja huolehtia siitä, että sisäistä kulua vastaava erä tulee merkityksi myös tulopuolelle talousarviossa. Samoin vyörytyserien osalta, jotka hallintokunnat itse merkitsevät talousarvioon.

6. VERTAILU

Talousarvioehdotuksessa tulee olla vuoden 2022 talousarvioluvut, vuoden 2021 talousarvioluvut ja vuoden 2020 tilinpäätösluvut euroina (muista noudattaa talousarvioraamia).

7. TALOUSARVIO JA -SUUNNITTELUVUODET EUROINA

Talousarviovuosi 2022 ja suunnitteluvuodet 2023 ja 2024 tehdään ja syötetään kymmenen euron tarkkuudella ohjelmaan. 2022 ja 2023 suunnitteluvuodet syötetään tasolla menot/tulot sitovuustasoin. Perusturvassa tämä tuottaa haasteita, koska Kuntaliiton ennusteissa ei ole vielä poistettu verotuloja eikä valtionosuuksia sote-kentän siirtyessä pois kunnasta.

Toimimme siis seuraavasti:

Hyvinvointialueille siirtyvien tehtävien osalta kirjataan vuosien 2023 ja 2024 talous-suunnitelmassa menot nollassi. Vastaavasti huomioidaan vaikutukset tulopuolella. Sote-uudistukseen liittyvät henkilöstömuutokset sekä niiden vaikutuksen laskemisperusteet löytyvät Kuntaliiton sivuilta:

<https://www.kuntaliitto.fi/talous/taloustraportoinnin-tarkeys-sote-uudistuksessa>.

8. TALOUSARVIOEHDOTUSTEN JÄTTÄMISEN AIKATAULU

Lautakuntien käsittelemät ja hyväksymät täydelliset talousarvio- ja taloussuunnitelmaesitykset ohjeiden mukaisina on **jätettävä**

- **talousarvioehdotuksensa 15.10.2021 mennessä kunnanjohtajalle**
- **taloustoimistoon edelleen valmistelua varten viimeistään 29.10.2021**
- **ehdotus esitellään kunnanhallitukselle 17.11.2021 talousarvioseminaarissa. Kukin hallintokunta esittelee oman TA-ehdotuksensa**
- **kunnanhallitus käsittelee lautakuntien talousarviot 22.11.2021**
- **kunnanvaltuusto käsittelee talousarvion 13.12.2021.**

VESANNON KUNNANHALLITUS

Vesanto 6.9.2021

Pia Harmokivi
Kunnanjohtaja

Mirkka Ronkanen
Kunnansihteeri